محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۰

محسن تفسير

له قرآنه يو څرک

Ketabton.com

۱۱۰ـ د «نصر» سورت

ژباړه او څېړنه :

احمد حسين «عنايت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نصر سورت تشريح
ژباړه او څېړنه:
احمد حسين عنايت

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورين الله په نامه

سورةالنصر

د نصر سورة (۱۱۰)

سريــزه: د «نصــر» ســورت مــدني دی (۳) آيتونــه يــوه رکــوع لــري پــه تــلاوت کــې (۱۱۰) او پــه نــزول کــې (۱۱۴) ســورة دی چــې د «توبــه» لــه سورة څخه وروسته نازل شوی دی.

ددې ســورة نــوم «نصــر» د هغــه لــه لــومړني آيــة [إِذَا جَــاءَ نَصْــرُ اللَّــهِ وَالْفَـتْحُ] څخـه اخيسـتل شـوی دی. کـابو ټـول مفسـرين پـر دې متفـق او يـو لاس دي چـې دا سورة په مدني دور کـې نـازل شـوی دی نـو د سـورة مـدني والـی جـوت دی او لـږ تـر لـږه دا هـم جوتـه ده چـې دا سـورت د پيغمـبر^(ص)^ د عمـر د پـای پـه دوه درې وروسـتيو کلونـو کـې نـازل شـوی دی. خـو د مفسـرينو تـر منځ يـو اخـتلاف شـتون لـري هغـه دا چـې آيـا دا سـورة د مکـې لـه فتحـې مخکـې نـازل شـوی دی يـا د مکـې لـه فتحـې وروسـته؟. ځينـې مفسـرين مـدعيان دي چـې دا سـورة د مکـې لـه فتحـې وروسـته، حتـا پـه منـا کـې پـه حجـةالوداع کـې نـازل شـوی دی يعنـې د پيغمـبر^(ص)^ تـر رحلـت کـابو درې يـا څـه کـم درې مياشـتې مخکـې نـازل شـوی دی. خـو ډېـری لـه مفسـرينو پـر دې نظـر دي چـې دا سـورة د مکې له فتحې مخکې يا د مکې د فتحې په بهير کې نازل شوی دی.

خـو دا کـوږ جوتـه ده چـې دا سـورة د پيغمـبر^(ص)^ د عمـر پـه وروسـتيو کلونو کې نازل شـوی دی. کـه وغـواړو چـې لفظـي قرينـه يـې پـه نظـر کـې ونيسـو، د «إِذا جـاءَ» پـه قرينـه بايـد ووايـو چـې دا سـورة د مکـې لـه فتحـې مخکــې نــازل شــوی دی، همــدا راز پــه «اَلْفَــتْح» کــې د الــف او لام موجوديـت ددې حقيقـت پـر لـور نغوتـه کـوي چـې لـه دې څخـه مطلـب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژمن کړل شوې او راتلونکې فتحه ده چې د الله له لورې رسولانو او د هغه ملګرو ته د الهي سنت تقاضا ده، چې الله تعالی له هغوی سره وعده او ژمنه کړې ده. سربيره پر دې د سورت متن او منځپانګه هم همداسې ښکاره ده چې د سورة د تشريح په بهير کې به دې موضوع ته په مشرحه توګه نغوته وکړو.

له مخکيني سورة سره اړيکه او د سورة د منځپانګې چورليځ:

د [قريش] سورة وروستي آيت د پيغمبر د دښمنانو پر بې پايلو او پرې شوو هڅو ټينګار درلود [ان شانئک هو الابتر]، او وروسته سورة [کافرون] د هغوی پر وړاندې د پيغمبر د ښکاره او کلک دريځ اعلام ته ځانګړی دی. پر دې ترتيب د بعثت په لومړي کال کې، رسول اکرم(ص) ته دنده ورکول کېږي چې له شرک ککړو طريقو او روشونو سره سازښت او له پليويانو سره يې پر لارې تګ په ډاګه رد او ورسره کلک مخالفت ښکاره کړي. او د توحيدي تعبد او د ګوډ - آړه ايز تعبد تر منځ د بېلښت يوه بريښنده او ښکاره ليکه وکاږي.

معمولاً هر يو نهضت د خپل کار په پيل کې په تدريج او ورو ورو هر څومره چې د پښې ايښودو ځای مومي او پر ځواک او د ملاتړ پر ټولې يې ورزياتيږي، د حاکم نظام سره مخالفتونه ښکاره کوي او ورو ورو په جدي، تکړه او ښکاره توګه يې پر وړاندې دريځ نيسي. په داسې ډول چې دې پړاو ته له رسېدو مخکې، له هر ډول اصولي مخالفته ځان ساتي او کوښښ کوي په موازي توګه د خوځندي، کښېدونکي پروت په توګه د خپلو موخو پر لور يون وکړي. خو وينو چې پيغمبر اکرم(ص) ددې نهضت [او غورځنګ] په پيل کې، په داسې شرايطو کې چې تر ډېرو سختو فشارونو لاندې وو، فرمان مومي خپله وروستۍ پاياني او ښکاره خبره له هماغه پيله وکړي او له آره او

(c) ketabton.com: The Digital Library

رېښــې د مشــرکینوله اعتقــادونو سره مخالفــت وکــړي.« قُــلْ يَــا أَيُّهَــا الْكَافِرُونَ. لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ »

څرګنده ده چې دا ډول لمسوونکی او پارونکی سخت دریځ په طبیعي توګه بې ځوابه نه وو او د مشـرکینو بنسټیز او ریښه یي تعصبونه یې پـارول او پخپلـه د پیغمـبر(ص) او د ورسره ملـو مؤمنینـو لپـاره هـم، د نهضـت د راتلـونکي او د هغوی د بریا په اړه، یو ډول اندیښنه او تشویش رامخته کېده، په داسې حال کې چې پخپله ددوی شمېر هم ډیر لږ وو او د ګوتو په شمېر څـو کسـان ول او د مشـرکینو د بې شمېره ځواکمنو مشـرانو او هغوی ته د لاس پـه نامـه وګـړو سترې ټولنې پر وړاندې یې قرار درلود، او په اټکلیزه توګه دا پوښـتنه مطـرح کېده چې څه ډول کېدی شي دا ستونزې او خنډونه بـه لـیرې شي او خلـک به په آزادانه توګه د خدای دین ته وارد شي او الهي نصـرت او بریا بـه کلـه او څه ډول رارسېږي ....؟

د «کافرون» سورة پسې د «نصـر» سورة ځای پر ځای کېدل د هغـوی د نـزول د کال په پام کې نه نېولو سره چـې د مفســرینو پـه وینـا د دواړو د نـزول تـر منځه اوږد واټن دی، [د کافرون سورت د بعثت په لومړیو کلونو کې په مکـه کـې نـازل شوی دی، په داسې حال کې چې ډېری له مفســرینو د «نصـر» سـورة د مـدینې د دوران پـه وروستیو کلونو پورې اړوند ګڼي.] ددې پوښتنې ځواب [لږ تر لږه له پیغمبره د وروسـته نسلونو او د قرآن د لوستونکو لپـاره] ورکوي چې که حق لږ [قلیل] هم وي، د ذاتي اصالت او برترۍ له لامله، وده موندی او په پای کې بریالی دی او که مؤمنین د کافرانو د برلاسۍ او ظالمانه غلبې له لامله پـه ضـعف او ذلـت کـې دي، ورو ورو پورې په پورې د ایمان او د هغـوی د عمـل پـه ځـواک، خنډونـه تـرې لیرې کیږي او د کفر د سروالو او مشـرانو د ځـواک او برلاسـیو د دیوالونـو لـه نړېدو سره سم، د الله بندګان ډلې ډلې او پوځ پوځ د هغه دین ته داخلیـږي. په داسې حال کې چې د قرآن دوه پایانۍ او وروستنۍ برخې [پـارې] مکـي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سورتونو ته ځانګړي دي او د هغوی په ۴۷ سورتونو کې په ندرت کوم مدني سورت ليدل کېږي، هرومرو کوم لامل شتون لري چې د «نصـر» سـورة [لـه دې فرض سره چې مدني والی يې جوت ومنو] د دوو داسې سـورتونو تـر منځ يې ځای نېولی دی چې له هغوی سره شل کاله د نزول تـوپير لـري. ـــ [د «سير تحول قرآن» کتاب؛ له دې وروستيو دوو پارو يوازې دوه سورتونه عصـر او نصـر مـدني ګـڼلي، او ځينو مفسرينو د انسان، بينه، زلزال، او ناس سورتونه هم مدني ګڼلي دي. د «سير تحول قرآن» کتاب ۱۵ ګڼه جدول د «نصـر» سورت په ۹ لېږديز کال کې نازل شوی ګڼي او د کافرون او مسد سـورتونو نزول د بعثت په دويم او دريم کال پورې اړوند ګڼي].

پـه هر حال کې د خدای تعالی لـه نظره چې د نور او زمان خـالق او پنځوونکی دی او د وخت تقدم او تأخر د هغه د ذات لپاره شتون نلري، د نصـر سورة ځايګی له کافرون سـورة څخـه وروسـته دی او د الهـي نصـرت د قطعي قانونمندۍ او پر کافرانو د مؤمنينو پر فـتح او بـري د تـل لپـاره ټينګـار کوي. د «نصر» سورة له «کافرون» سورة سره بل مشترک فصل هم لـري چې د «دين» په موضوع کې دی. د «کافرون» سورة له دې آية سره پای ته رسـېږي چې: «لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ». خو کلـه چې الهـي نصـرت او فـتح راغلـه او د ايمان له مخې خنډونه لېرې شول او د کفر پردې اخوا شوې، د «حـق ديـن» لمر ځليږي او «باطل دين» نشـت کېـږي پـه دې ډول چـې: «وَرَأَيْـتَ النَّـاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا».

په دې سورة کې الله تعالی خپل استازي حضرت رسول اکرم(ص) تـه د سـوبې او مرستې ژمنه کوي، او خبر ورکوي چې ډېر ژر به هغه ووينې چې؛ خلک به ډلې ډلې اسلام ته داخلېږي، او ورته فرمان ورکوي چې ددې الهي مرستې او فتحې په شکرانه کې، د خدای تسبيح وکړي او حمد ووايي او استغفاروکړي. او دا سورة د څرګندو قرينو له مخې چې نغوته به ورته وشي پـه مدينـه کـې د حديبيه له سولې وروسته او د مکې له سوبې مخکې نازل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿۱﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿۲﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿۳﴾

نَصْرُ اللَّه = [د دښمنانو په مقابل کې] د خدای مرسته، د الله یاري، د الله نصرت، د خدای تعالی مدد ـ الْفَتْحُ= [دمکې] فتحه، سوبه، بری ـ رَأَيْتَ = ووینې ـ النَّاسَ= خلک، ولس، وګنې، عوام ـ دِينِ اللَّهِ= د الله دین، د الله قانون ـ أَفْوَاجًا = پوځ پوځ، ، ډلې ډلې، ټولې ټولې ـ سَبِّحْ = پاک او سپېڅلی وګڼه، په پاکی یاد کړه ـ بِحَمْدِ = له ستاینې سره ـ رَبِّكَ = خپل رب دې، پالونکی څښتن دې ـ اسْتَغْفِرْهُ = له هغه بښنه وغواړه، له هغه مغفرت وغواړه ـ تَوَّابًا = ستر توبه منونکی، ښه توبه قبلوونکی، ډېر تویه قبلوونکې ـ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿۱﴾

کله چې د الله مرسته[۱] او [پر باطلو د حق] بریا راشي،[۲]

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿۲﴾

او ووينې چې خلک ډلې ډلې د الله دين[۴] ته ننوځي،

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿۳﴾

نو [هغه مهال] خپل پالونکي څښتن دې له ستاينې [او شکراني] سره په پاکی یاد کړه[۵] او له هغه بښنه وغواړه[۶] بېشکه چې هغه [الله] ښه توبه منونکی دی.

إِذَا	جَاءَ	نَصْرُ اللَّهِ	وَالْفَتْحُ
کله چې	راشي	د الله مرسته	او فتح، بريا

وَرَأَيْتَ	النَّاسَ	يَدْخُلُونَ	فِي	دِينِ اللَّهِ	أَفْوَاجًا
او ووينې	خلک	چې ننوځي	په ... کې	دين د الله	ډلې ډلې

فَسَبِّحْ	بِحَمْدِ	رَبِّكَ	وَاسْتَغْفِرْهُ	إِنَّهُ	كَانَ	تَوَّابًا
نو په پاکی يادوه	له ستاينې سره	خپل پالونکی	او ترې بښنه غواړه	بیشکه هغه	دی	ښه توبه منونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت د مفرداتو لنډه تشريح:

۱ ـ د «إِذَا» شرط، نصرت او برياليتوب په مؤمنينو کې د وړتياو او قابليتونو په تحقق پورې اړين او مشروط کوي چې خدای تعالی د هغوی لپاره زمينه او ډگر د انسان په ضمير کې ايښی دی. په واقعيت کې نصرت دوه اړخيزه چاره ده چې په ځانگړې مهاليز ظرف کې له اړين چمتووالي سره واقع کېږي. دا شرايط کېدی شي له قرآنه په خو بندونو کې استخراج شي:

الف] خدای تعالی هاغو کسانو ته نصرت ورکوي چې خدای تعالی ته [حق ته] نصرت ورکړي: «...إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ...» [محمد ۷ (۴۷:۷)].

ب] له خدای سره ياري او مرسته کول، عبارت ده له؛ د خدای له رسول(ص) او د مؤمنينو سره ياري او مرسته کول. [صف ۱۴ (٦۱:۱۴)].

ج] د خدای د نصرت شرط مسلحانه دفاع ته چمتو کېدل دي [بقره ۱۹۳ (۲:۱۳۹)، انفال ۳۹ (۸:۳۹)، توبه ۱۴ (۹:۱۴)] .

د] الهي نصرت د مقاومت له سختو او ستونزمنو پړاوونو وروسته رسېږي [يوسف۱۱۰(۱۲:۱۱۰)، بقره ۲۱۴ (۲:۲۱۴) او ۲۷۳ (۲:۲۷۳)].

هـ] الهي نصرت پرله پسې او دوامدار دی [روم۴۷ (۳۰:۴۷)، آل عمران ۱۳(۳:۱۳) او حج ۱۵(۲۲:۱۵)].

و] الهي نصرت، د قلبي آرامتيا ، روحي تقويت، برياليتوب ته له زيري، د گامونو له ټيکاو [پايمردی] او ددې په څېر نورو له لارې دی چې غيبي امدادونه انگېرل کېږي [بقره ۲۵۰ (۲:۲۵۰)، آل عمران ۱۲۵ (۳:۱۲۵) او ۱۲٦، انفال ۱۱ (۸:۱۱) او ۱۲، محمد۷(۴۷:۷)، فتح ۴ (۴۸:۴)].

۲ ـ مسلمانان د پيغمبر(ص) په رهبری د ستمگرانو په مقابل کې په ځلونو څرگندو برياليتوبونو ته رسېدلي ول، خو ډېری له مفسرينو په دې اړه په يو نظر دي چې دا فتح [له معرفه او معهود الف او لام سره] هماغه د مکې فتحه ده چې د عربستان د ټاپووزمې زړه گڼل کېده او د مشرکو قبيلو له بُتانو څخه د مکې له پاکېدو سره پر يو خدای د خلکو د ايمان خنډونه اوچت شول او د ستونزو غوټه پرانيستل شوه [د فتح معنا].

۳ ـ په هر يوه مقاومت او مبارزه کې کمّي تغييرات په پيل کې ورو او نا محسوس وي او د ستمگرانو مخالفتونه او خنډونه د پرمختگ مخنيوی کوي، خو د خلکو له صبر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

استقامت سره، ورو ورو په تدریج لکه په سلو درجو کې د اوبو نابېره په ځوښ راتلـل او تبدیلېدل یې پر متصاعد بخار، کمیّتي تغییرات هم بیره مومي او شدّت اخلـي، کـه تـر پرونه یو شمېر کسانو له وېرې او تردید سره او په غلي او پټه توګه د اسلام اظهار کـاوه، د مکې له فتحې سره او له مات شوو بُتانو څخه د مشرکینو په نهیلۍ او له شرک او تقلیـده د هغوی په شرمنده ګۍ، د قبیلو د مشـرانو او رئیسانو له اسلام راوړلو وروسته، د هغـوی پلیونانو او متابعینو پوځ پوځ اسلام ته مخه کړه چې د زماني په تېرېدو سره په تدریج او پوړۍ په پوړۍ د هغوی په زړونو کې ایمان وارد شي [حجرات۱۴(۴۹:۱۴)].

۴ ـ د دین اصلي معنا، د نیکو او بدو عملونو جزا او کیفـر دی، همـدا راز د هـر هیـواد نظامونو او مقرراتو ته هم دین ویل کېږي چې په توسه یې بـارمندان تـر نیـاو لانـدې نیول کېږي. د قرآن په اصطلاح کـې «دیـن الملـک» د هیـواد اساسي قـانون تـه ویـل کېږي، چـې پاچایـان یـې جـاري کـوونکي ول [یوسـف ۷٦(۱۲:۷٦)]. د ښـوونځیو او پوهنتونو ښوونیز نظام چې د هغه پر بنسټ د هر زده کړیال د زده کـړې پایلـه [او چـار لیـک] ټاکل کېږي، د «دین» د معنا د پوهېدو لپاره یو ساده مثال دی.
د ۱۰۲ مورودونو له منځه چې د دیـن د کلیمـې م شتقونه پـه قـرآن کـې راغلـي دي، د «دِینِ اللّه» اضافه په غیر له دې آیته په دوو نورو آیتونو کې راغلـي دي: نـور ۲ (۲۴:۲) – « ... وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِيـنِ اللَّـهِ ... » او آل عمـران ۸۳ (۳:۸۳) – « أَفَغَيْرَ دِيـنِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ... » د خدای دین همدا د هغه فرمـانونو ته تسلیم دی [آل عمران ۱۹(۳:۱۹)] چې حـق دي [توبـه۳۳(۹:۳۳)] او بایـد لـه شرکـه خالص وي [زمر۳(۳۹:۳)، یونس ۱۰۵(۱۰:۱۰۵)، بقره۱۹۳(۲:۱۹۳) او انفال۳۹ (۸:۳۹)].

۵ ـ د ربّ له حمد او ستاینې سره تسبیح؛ د مرحوم طالقاني په وینا، د تسـبیح عـالیترین پړاو دی چې د هستۍ د عالم د ارباب له حمد او ستاینې او د هغه د ښکلا او کمال او د بې عیبوالي او بې نقصوالي پر نسبت له لېوالتیا څخه پیـدا کېـږي. د تسـبیح عمـل، پـه دې سـمفوني [Symphony] کـې م شارکت او د هسـتۍ د عـالم پـه سـتر ارکسـتر [Orchestra] کې مثبت نقش لوبول دي. له حمد سره د ربّ له تسبیح څخـه عـالیتر، د ربّ العظیم په نوم تسبیح [واقعه۷۴ (۵٦:۷۴) او حاقه ۵۲ (٦۹:۵۲)]، او د ربّ الاعلـی پـه نوم تسبیح دي [اعلی۱(۸۷:۱)] چې پـه زړه او لیـد کـې د ربّ عظمـت، عـالي تـوب او ستروالی مجسم کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦ ـ د نورو بندګانو په نسبت له پيغمبرانو څخه د خدای تعالی انتظار په څلونو زيات دی، پر دې بنا، سره ددې چې هغوی په پوهېدنې او عمدي توګه ګناه او نا فرماني نکوله، اما د «حَسَناتُ الأَبرارِ سَيِّئاتُ المُقَرَّبين» په مصداق [د نيکانو نيکوکاري د مقرّبانو لپاره ګناه ګڼل کېږي]، هر ډول ترک أُولی [د آسانتر کار ترجيح]، تعجيل او يا هغوی ته لنډه يا ډېره وړه نه پاملرنه ذنب يا ګناه ګڼل کېده او دا خبره په قرآن کې ډېره زياته د ډيريو پيغمبرانو په اړه ليدله کېږي. اصولا د انبيائو په اړه د قرآن لحن د تمجيد او تجليل او تعظيم څخه زيات د تذکر، تنبيه او حتا په ځينو موردونو کې د توبيخ لحن لري! د اسلام د مکرم رسول(ص) په اړه پر دې سورة سربېره، په اوو نورو سورتونو کې هاغه مکرم رسول ته – د هغه له ستر مقام سره – امر په استغفار شوی دی [محمد۱۹ (۴۷:۱۹)، مؤمنين ۱۱۸ (۲۳:۱۱۸)، تحريم ۸ (٦٦:۸)، نساء ۱۰٦ (۴:۱۰٦)، فتح ۴۸ (۴۸:۴۸) او غافر ۵۵ (۴۰:۵۵)]. سربېره پر دې نور ګواښونه لکه: «عَفَا اللَّهُ عَنْكَ ... » [توبه ۴۳ (۹:۴۳)]، « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ... » [تحريم ۱(٦٦:۱)]، «...فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ » [انعام ۳۵ (٦:۳۵)]، « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ ... » [احزاب۱(۳۳:۱)] او داسې نور... چې د رشد، ودې او کمال او ډېرې پاکۍ لپاره د تذکر او هشدار له طريقه، هاغه حضرت ته د خدای تعالی په ځانګړې پاملرنې دلالت کوي.

داسې برېښي چې دا ځانګړی استغفار، د جنګ په ډېرو هيبتناکو شرايطو کې د الهي نصرت د غوښتنې لپاره د اندک تعجيل له لامله وي چې د بقره سورة (۲:۲۱۴) په ۲۱۴ آية کې ورته اشاره شوې ده: «...مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ». دا ډول يو تزلزل، بلکې شديدتر له دې، قرآن د قريشو او وحشي قبيلو په توسه له څو چنده جمعيت سره د مديني په محاصره کې قرآن د مؤمنانو د حال په وصف کې بيان کړی دی: «هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا» [احزاب ۱۱(۳۳:۱۱)]

د نصر سورت له لومړي تر دريم [۱ ـ ۳] آيتونو بشپړه تشريح:

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ کوم مهال چې د خدای تعالی نصرت ورسېږي. چې دلته «اذا» د شرط «اذا» دی. چې د «اذا» کليمه په راتلونکي کې په ظهور دلالت کوي او تقاضا يې داده چې د آية مضمون به د داسې چار خبر وي چې لا تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوسه پېښ شوی نه دی او ډېر ژر پېښېدونکی دی، او څرنگه چې د مرستې او فتحې چار دی، نو په نتيجه کې تر بحث لاندې سورة يو زېری دی چې الله تعالی پيغمبر ته ورکړی دی. دا د الله تعالی مرسته او بری دی او خدای تعالی هغه رامنځته کوي، پايلې او حاصل ورکولو ته يې هغه مهال وړاندې کوي، په کوم مهال کې چې خدای تعالی هغه مقدّر او مقرّر کړی دی، هغه هم په داسې بڼه چې څنگه يې الله تعالی غواړي، او د کومې موخې لپاره چې هغه انځور کړی او ټاکلی دی.

خو د الهي نصرت په اړه بايد ووايو چې ولې په هر مهال کې [وخت په وخت] د خدای تعالی نصرت نه راځي؟ خدای تعالی پيغمبران رالېږلي او هر يو ته يې رسالت په غاړه کړی وو خو هغوی د ورسپارل شوي رسالت په سر ته رسولو کې هر يو ډېرې زياتې ربړونې او ځوروني وليدلې او ډېرې ستونزې يې وګاللې، پخپله زموږ پيغمبر(ص) کوم ديارلس کلونه چې په مکه کې وو څومره ربړ او رنځ يې وګاله او همدا راز ورسره ملو مؤمنينو، د هغه حضرت اصحابو او ملګرو څومره ستونزې وګاللې، او وروسته هم په هاغو غزاګانو او جنګونو کې چې سر يې مات شو، غاښ يې مات شو او څومره ډېر مؤمن او مسلمان ياران يې تر شکنجې او ربړونې لاندې ووژل شول، ځور او کړاو يې وليد، له خپل کور او ژونده وايستل شول او وروسته هم چې هر څه يې درلودل د ټولو پرېښوولو ته مجبور شول او هجرت يې وکړ؛ نبه، نو ولې خدای تعالی له پيله هغوی سره مرسته ونکړه؟ يو پيغمبر يې لېږلی او کتاب يې نازل کړی او کولی يې شول اصلاً اجازه ورنکړي چې پيغمبرانو ته څوک څه ووايي او لږ شان مخالفت هم ورسره وکړي او حتا څوک ورته ووايي، په مخ مو څو سترګې دي، يا د سترګو له پاسه مو وريځې دي. ولې خدای تعالی دا کار ونکړ؟ مګر نه يې غوښتل استازي يې بريالي شي؟ وسمهال هم دا پوښتنه په بل ډول مطرح کوي: دا چې ځينې خلک وايي؛ دې اوضاع او

(c) ketabton.com: The Digital Library

احوال ته وګوره، دا وګوره چې خلک د خدای په نامه راز راز کارونه کوي، ځېنې خو لا دا هم وايي؛ اصلاً خدای چرته دی؟ کوم خدای؟ که وای په دا ډول به څوک، د هغه په نامه د خلاف او خطا نه مرتکب کېدی. ـ [العياذبالله] ـ دا ډله انګېري چې خدای تعالی زموږ پر سر ولاړ دی چې هيڅ ګناه او خطا له موږ ونشي او مؤمنانو ته، لکه د پلار په څېر چې ددې ناسمو، بېلارو او چاپلوسو بچو پر سر ولاړ وي او پاملرنه پرې وکړي چې هيڅ نقص هغوی ته ونرسېږي! نو کوم ځای خدای تعالی داسې يوه وعده او ژمنه کړې؟ منکران چې پوښتنه کوي نو کله به راځي! هر مهال چې وخت يې راورسېږي: «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ». هر مهال چې هغه برى او فتح راشي، الهي وعده به عملي شي او الهي مرسته او نصرت به راشي. دلته د الله د مرستې او فتحې ذکر چې له کوم ځانګړي اهتمام سره شوی دی او له دې وروسته چې حضرت رسول اکرم(ص) ته د حمد او تسبيح لپاره کوم هدايت ورکول شوی دی دا ددې خبرې دليل دی چې له دې څخه مقصد کومه عامه مرسته او فتحه نه ده بلکې هاغه مرسته او فتحه ده چې له الهي سنت سره سم رسولانو ته د هغوی د دښمنانو پر وړاندې په داسې مهال کې حاصله شوې ده چې د الهي پيغام په رسولو کې يې خپل ټول ځواک زېښلی او نښتېځلی دی. او د رسول خپل قوم او ولس د هغه په دروغ ګڼلو او دښمنۍ کې تر دې بريده مخکې لاړل چې دا تمه نوره پای ته رسېږي چې ددوی په رويه او چلن کې به کوم بدلون راشي، او د حق لور ته به مخه کړي.

نو ددغې پيغام او الهام، او ددې ځانګړي نړۍ ليد پر بنا چې دا پيغام او الهام يې د کار او کړنو حقيقت تشکيلوي، او د پيغمبر (ص) او له هغه سره د ملو کسانو د کار بنسټ ګڼل کېږي، د هغوی پر لاسونو د الله د مرستې او برې په پلي کولو سره، د هغوی اکرام،حرمت او درناوی تشخيص او تاکل کېږي. چې د بريا پر مهال د پيغمبر (ص) او له ورسره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملو کسانو کار، الله تعالی ته له تسبيح، ستاينې، حمد، تقديس او شکر سره مخ کونه او د ښښنې او مغفرت غوښتنه ده.

د «نصرالله» د رسېدلو شرايط او چاپېريال:

لکه څنګه چې مو وويل؛ ددې سورة لومړی آية «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» د «اذا» د شرط له ظرف سره، الهي نصرت په زمان او ځانګړو شرايطو پورې مشروط کوي چې بايد تحقق ومومي. لکه څنګه چې څرګنده ده، هيڅ ښکارنده تر هاغې نه رامنځته کېږي تر څو يې چې د پيدايښت لاملونه او علتونه، موجبات او اسباب چمتو شوي نه وي، چې په حقيقت کې همدا الهي نظام دی. دا حقيقت د هاغو کسانو لپاره څواب دی چې وايي د هاغه خدای لپاره چې مطلق قادر دی څه مخنيوی لري، مخکې له دې چې مؤمنين په آزار او شکنجې کې دوچار شي او ځينې يې شهيدان شي، له ربړ آزار او ستونزو زغملو پرته يې بريالي کړي. په دې سورة کې يې يوازې د «اذا» په شرط چې مبهم او مجمل دی بسنه کړې، په نورو سورتونو کې يې دا شرط له ډېرې شرحې او تفصيل سره توضيح او بيان کړی دی. ددې ارزښت لري چې له يوې اجمالي پلټنې سره ووينو چې بايد څه عمل سر ته ورسوو او څه پيليزې برابرې کړو چې الهي نصرت زموږ په حال کې شامل شي. سربېره پر دې، الهي نصرت څه ډول يو نصرت دی او څه راز ميکانيزم لري؟ آيا مرموز څواکونه په جنګ کې شرکت کوي او دښمن ترټې او ورته ماتې ورکوي يا دا چې د هغوی نور، ځلا او تجلا د مجاهدينو په ارادو او نفسونو کې شته؟ اوس ددې «اذا»ګانو په اړه او هغه شرايط چې په قرآن کې په نورو ځايونو کې له دې «اذا» ګانو سره بيان شوي؛ په اړه يې يو لړ اصولو او ځينو لوړو خبرو ته په لاندې توګه نغوته کوو:

۱ ــ د الهي نصرت متقابليت او دوه اړخيزوالی: د خدای تعالی ياري او مدد يو اړخيز او له پيليزې او مقدمې پرته نه دی، او تر هاغې چې په دې ډګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې وړتیا او قابلیت ښکاره شوی نه وي، نه ځرګندېږي قرآن بندګانو ته د خدای تعالی نصرت، خدای تعالی ته د بنده په نصرت پورې مشروط کوي او اعلاموي: وايي د خدای تعالی نصرت هغه مهال راځي چې تاسو له خدای سره نصرت وکړئ. فرمايي: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» [محمد۷ (۴۷:۷)] ای هاغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی، که د خدای [له دين او رسول] سره مرسته وکړئ، خدای هم له تاسو سره مرسته کوي او ستاسو ګامونه به استوار [او ټېکاو] کړي [= پښې مو ټينګوي، زړن او ټيکاو پلي به شئ] .

نو مؤمنانو ته وايي که تاسو له خدای سره مدد وکړئ، خدای تعالی هم له تاسو سره مدد کوي. څرنګه چې موږ پوهيږو خدای تعالی خو زموږ مرستې ته اړتيا نلري؛ نو دلته له خدای سره نصرت يعنې د خدای له بندګانو سره نصرت دی. خو کله چې تاسو دومره لټان او تن پالي او ډارن ياست کاغ او ځانساتي ياست، چا ته مرسته او نصرت نه رسوئ نو په کوم بنسټ او بنياد به تاسو ته ياري، مرسته او نصرت درکړل شي.

يا په بل ځای کې فرمايي: «... وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ» [حج ۴۰ (۲۲:۴۰)] «... او په جوته توګه الله به [د حق او باطل په دې تاريخي جګړه کې] هرومرو له هاغو کسانو سره مرسته وکړي، چې له هغه سره [د ايماني حقيقتونو او بندګانو د حقونو په دفاع کې] مرسته کوي، بېشکه الله ناماتی ځواکمن دی.».

نو خدای تعالی هغه چا ته مرسته رسوي، چې له خدای سره مرستندوی وي، يعني هغوی چې د خدای له بندګانو سره مرسته کوي. نو، لومړی شرط يې دا دی چې دا يوه دوه اړخيزه رابطه او اړيکه ده: څوک چې د حق په لار کې فداکاري وکړي، ايثار وکړي، په غبرګون کې به الهي نصرت ورته شامل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ــ خدای ته د بندګانو نصرت، د هغه د رسولانو او مؤمنینو سره د یارۍ او مرستې رسولو پورې اړیکه لري ــ البته خدای تعالی له بندګانو څخه بې نیازه، قادر او قاهر دی، خو که له بندګانو یاري غواړي، مطلب یې د هغه له رسولانو او د رسولانو له پلیوانانو او ملګرو سره مرسته او یاري ده، البته خدای تعالی پخپله د خپلو رسولانو پر یارۍ او نصرت توانا دی خو غواړي په دې وسیله خپل بندګان وازموي او د ابتلاګانو او ازمېښتونو په کوره کې هغوی پاخه او آبدیده کړي او استعدادونه او دننې ځواکونه یې فعلیت او ظهور، ښکارونې او بروز ته ورسوي او لواړ یې کړي. خدای تعالی له خپلو رسولانو سره یاري کول خپله یاري معرفي کوي او مؤمنین دا ډول نصرت ته رابولي. نو که پوښتنه وشي چې موږ څنګه کولی شو خدای تعالی ته نصرت ورسوو؟ خدای تعالی وایي زما نصرت د رسولانو او مؤمنینو په نصرت کې نغښتی دی: وایي ای مؤمنانو د خدای یاران او مرستندویان اوسئ؛ لکه څنګه چې عیسی(ع) خپلو حواریانو ته وویل: څوک د خدای په لارکې د خدای پر لور زما یاران او مرستندویان دي؟ او حواریانو وویل موږ د خدای یاران او مرسته کوونکي یو: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ...» [صفّ۱۴(۶۱:۱۴)] «ای هغو کسانو چې ایمان مو راوړی دی د الله مرستندویان اوسئ لکه څنګه چې عیسی د مریم زوی حواریونو ته وویل څوک د الله پر لور زما یاران او مرستندویان دي؟ حواریونو وویل موږ د خدای یاران او مرستندویان یو...» نو، خدای تعالی ته نصرت ورکول، یعنې د رسولانو او مؤمنینو حمایت کول ملاتړ او تقویه کول دي. دا هم دویمه نکته.

۳ ــ د الهي نصرت بل شرط د هغه په لار کې د قتال لپاره چمتو کېدل دي ـ د خدای تعالی سره یاري او مرسته یوازې له دُعا او غوښتنو او توسل او تمسک سره تحقق نه مومي، د هغې لازم او اړین شرط د جهاد او قتال له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې د هغه د دين له رسولانو او مؤمنينو د دفاع لپاره چمتو کېدل دي، په دې حالت کې الهي لاس د مجاهدو وګړو له لستوڼي راوتلی او دشمنان مغلوبوي: «قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ...» [توبه۱۴(۹:۱۴)] «له هغوی سره مقاتله [مبارزه] وکړئ چې خدای تعالی ستاسو په لاسونو هغوی عذاب کړي او هغوی به رسوا کړي او تاسو سره به د هغوی پر خلاف مرسته او ياري وکړي ....»، خدای تعالی فرمايي کوم دښمنان چې پر تاسو يرغل کوي او تاسو وژني، قَاتِلُوهُمْ له هغوی سره وجنګېږئ، خدای تعالی بايد ستاسو په لاسونو هغوی ته ماتې ورکړي. همدا راز الله تعالی فرمايي: «تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ.... وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ...» [صفّ۱۱(۶۱:۱۱) او ۱۳] «[په دې سوداګرۍ کې] پر خدای او د هغه پر استازي ايمان راوړئ او له خپلو مالونو او خپل ځان سره د خدای په لار کې جهاد کوئ....او [پر اخروي نېمګرغۍ سربېره] هغه بل [دنيايي هدف] چې تاسو يې خوښوئ؛ [يعنې] د خدای مرسته او [پر دښمن] نژدې برې [درته په برخه کوي]،....»

د قرآن کريم په نورو ځايونو هم ددې ذکر له تفصيل سره شوی دی خو دلته يې له اجمال سره خلکو ته ستونزه نه وه چې ددې فتحې په ځرګوالي پوه شي: «...لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.» [حديد۱۰(۵۷:۱۰)]. «[د هغه له لورينې او رحمت سره سره] پر تاسو څه شوي چې د خدای په لار کې انفاق [لګښت] نه کوئ؟ حال دا چې د اسمانونو او ځمکې ميراث يوازې د الله دی [= هغه ستاسو انفاق ته اړتيا نه لري]. هغوی چې تر بريا مخکې [جهاد ته د چمتو کېدو لپاره] انفاق او جهاد کړی دی، [له وروسته يو ځای شوو سره] برابر نه دي؛ د هغوی درجه ډېره اوچته له هاغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو ده چې له هغې [بريا] وروسته يې انفاق او جهاد کړی دی؛ او [له دې حال سره] الله هغوی ټولو ته [د هغوی د هڅو په تناسب] د غوره بدلې ژمنه کړې؛ او الله له هغه څه چې کوئ خبردار دی».

له پورتنيو آيتونو څخه څرګندېږي چې په واقعيت کې مؤمنان بايد د سختيو په منځ کې پاخه شي او ددې ورتيا پيدا کړي چې د حق له پليونې او پيروۍ سره د حق دښمنان ماتې ته مجبور کړي او لکه څنګه چې مو وويل؛ د خدای لاس بايد د مؤمنانو له لستوڼي راووځي.نو برخلاف ددې چې ځينې يې انګيري د خدای تعالی ذات پخپله نيغ په نيغه دخالت نکوي. دا هم دريمه نکته.

۴ ـ الهي نصرت پرله پسې له سختو او ستونزمنو پړاوونو وروسته را رسيږي ـ لکه څنګه چې وويل شول د خدای تعالی مرسته او ياري د ورتياو او قابليتونو په ظرف کې نازليږي او د اخيستونکي د منبت او ظرفيت پر نسبت يې، کچه او ميزان تغيير کوي. پر دې بنا هر څومره چې چمتووالی او استعداد، هيله او تمنا، لېوالتيا او طلب يې ډېرتر وي او ورتيا او قابل ظرفيت يې پورته تللی وي، په هماغه کچه په مقابل کې يې فاعل ورته بهتر او ډېرتر عنايت کوي، او مرسته او نصرت يې کاملېږي او بشپړېږي. او څرنګه چې د انسان استعدادونه د ستونزو او سختيو په متن کې فعليت او قيام ته رسيږي [لقد خلقنا الانسان فی کبد ـ لقد خلقنا الانسان فی احسن تقويم] پر رسولانو او مؤمنينو د وارد شوو مصيبتونو او سختيو، او د الهي نصرت تر منځ يوه اړيکه او رابطه برقراريږي، او دا د الهي لطف نهايت او پای ده داسې يوه بنده ته چې هغه يې د امتحان او ابتلاء، اوچتولو او پورته وړلو لپاره وړ او شايسته ګرځولی دی. دا ډول نه دی چې کوم مهال يو ملت وغواړي، همدا چې د حق په لار کې قيام وکړي، يو پل واخلي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ګام اوچت کړي سمدلاسه خداى تعالى ورسره مرسته وکړي. همدا چې لا څه شوي نه وي او وواييې موږ خو د خداى لپاره پيل وکړ، اقدام مو وکړ، خو د خداى مرسته رانغله، او وواييې؛ نو د خداى مرسته څه شوه؟ يوه ورځ وشوه، دوه ورځې وشوې، يوه اوه نۍ وشوه، دوه اوه نۍ شوې دي چې د حق لپاره راولاړ شوي يو او لا تر اوسه د خداى تعالى د نصرت او مرستې کوم درک نشته. دوى غواړي سمدلاسه په نابره توګه د حق نصرت ورته ورسېږي؛ نه، په دې ډول نه دى - وخت نيسې، خواري کول غواړي، زيار ايستل غواړي؛ يعنې دا چار د سختيو د زغملو، د هڅو او زيار غوښتونکى او مستلزم دى؛ يعنې الهي نصرت زموږ له وجوده بيرون کوم څيز نه دى. د حق نصرت بايد زموږ له دننه وخوټېږي. د خداى نصرت زموږ له دننه بهکې کوي او بيا الوت کوي، کوم بيروني چار نه دى.

البته امتحان او ابتلاء سخته ده؛ انديښنه، تشويش او بې خوبي راوړي، خو لوړ تولګي ته د پورته کېدو لپاره له دې پړاوه له تېرېدو پرته بله چاره نشته.

«حَتَّى إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ» [يوسف۱۱۰(۱۲:۱۱۰)].

[منکرينو تر دې بريده ډګر د مؤمنينو لپاره تنګ کړ] ترڅو چې استازي [د خلکو له ايمان راوړو] نهيلي شول او [خلکو] ګومان وکړ، چې [د مؤمنينو د نصرت او د کافرانو د عذاب په اړه] دروغ ورته ويل شوي، [په دې وخت کې استازيو ته] زموږ مرسته ورسېده، نو موږ هر څوک چې وغواړو [= وړ وګڼو] ژغورو خو پرمجرمانوزموږد عذاب يرغل[د هيڅ ځواک په توسه] نه تمبول کېږي.

يعنې دا ډول ستونزې او مصيبتونه پر مؤمنينو راغلل، تر دې کچې چې حتا د الله استازي [رسولان] له دې نهيلي شول چې نور به يې خلک خبره ومني، او هغوى ټولو خلکو دا و انګېرله چې دروغ ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل شوي دي! په سختيو او په ربړونو کې د هغوی له پخېدو وروسته د الله مرسته او ياري هغوی ته راغله. او الهي ذات چې هر چا ته وغواړي، يعنې هغوی چې ورتيا يې ومومي نجات ورکوي او د الله سخت قهر له مجرمينو او بې لارو څخه هيڅ مهال نه لېرې کېږي.

فرمايي: «وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا...» [انعام۳۴(٦:۳۴)] «او بې له شکه تر تا مخکې رسولان هم [د خپلو هم مهالو په توسه] دروغجن ګڼل شوي، خو ددې انکار او ربړونو پر وړاندې يې صبر [او زغم] وکړ چې په پای کې زموږ نصرت هغوی ته ورسېد ...»

حضرت رسول(ص) ته الله تعالی فرمايي چې تر تا مخکې رسولان هم د هغوی د هم مهالو او د هغوی د خپلې زماني د وګړو لخوا دروغجن انګېرل شوي دي، خو هغوی پر هاغه څه چې دروغجن انګېرل کېدل صبر وکړ او د مخالفينو ربړونې او ځورونې يې وزغملې تر دې چې د الله مرسته او نصرت ورته راغی. يعنې د الله پر استازو او د هغوی پر پلويانو ډېرې زياتې سختۍ راغلي دي؛

«... مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ.» [بقره۲۱۴ (۲:۲۱۴)] «... هغوی ته داسې سختۍ او کړاونه ورسېدل چې ډېر سخت په لړزه پرېوتل، تر دې ځايه چې [حتا] پيغمبر او ورسره ملو مؤمنينو وويل: [نو] کله د خدای مرسته رارسېږي!؟ آګاه اوسئ چې د الله مرسته نژدې ده.»

رسول اکرم(ص) او ورسره مؤمنينو د کلونو په اوږدو کې ډېرې سختۍ او ربړونې وزغملې او په دې بهير کې يې د زغم او ورتياؤ په لاسته راوړلو سره ځای پر ځای الهي نصرت او مرسته نصيب شوې ده خو په پای کې ددې ټولو زيارونو او کړاوونو په پايله کې يې ستره فتحه او نصرت په نصيب شو چې په دې سورة [د «نصر» په سورة] کې ورته نغوته شوې، چې البته له ذکر پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک پر دې پوهېدل چې په دې سورة کې د کوم نصـرت او فتحـې زيـرى شوى دى په لاندې آيت کې يې د مهاجرو مؤمنينو د صداقت په اړه څرګنده نغوتـه کـړې ده: «لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ» [حشر۸(۵۹:۸)] «[او همدا راز غنيمتونه] د هاغو مهاجرو د اړمنو لپاره دي چې لـه خپل ټاټوبي او خپله کوره او له خپلو مالونو اخراج شوي دي، [هغوى په هر راز شرايطو کې] د خداى فضل او رضـايت غـواړي او [پـه دې توسـه] د خـداى [لـه دين] او د هغه له رسول سره مرسته او ياري کوي او همدوى دي چې [دايمان په ادعا کې] صادقان او رښتيني دي.»

۵ ـ الهي نصرت يو جوت [، قطعي] او تلپاتي [، هميشګي] قانون دى ـ يعنې داسې نه دى چې يوازې د پيغمبر په زمانه کې د خداى تعالى نصـرت راته، او په ورپسې زمانو کې تم شوى وي. داسې نه دى چې د خداى مرسته او ياري ځانګړې او لنډمهالې وي، چې يوازې د تاريخ په برخليک سازو مهالونو کې وي او يوازې پيغمبرانو ته ځانګړې وي، دا قاعده عمومي او پر ټولو مؤمنينو شامله ده. البته له هر چا سره د ابتلاء او سختيو په نسبت د نصرت له شرايطو سره د انطباق په صورت کې مرسته او ياري کېږي او البته پيغمبران په دې ډګر کې د خداى تعاى له تر ټولو مبتلاءترينو بندګانو څخه ول. «إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ» [غافر۵۱(۴۰:۵۱)] «موږ له وټ او اړنګ پرته خپل استازي او هغو کسانو ته چې ايمان يې راوړى دى د دنيا په ژوند کې او په هاغه ورځ کې چې ګواهان راولاړېږي نصرت [اومرسته] ورکوو [په دنيوي امتحان کې او اخروي امتحان کې]».

«... وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ» [روم ۴۷ (۳۰:۴۷)] «... او د مؤمنينو يـاري او مرسته کول پر مـوږ حـق دى.» فرمـايي دا زمـوږ وظيفـه او دنـده ده چـې مؤمنينو ته نصرت ورکړو دا قانون موږ پخپله پر خپل ځان ليکلى دى. نـو تـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مؤمنینو سره یاري او مرسته وشي. خو نه دا چې یوازې د مؤمن نوم یې پر ځان ایښی وي او پیژند پانیز مؤمن وي. د نصرت له تداوم او تلوالی ځخه په ځلونو په قرآن کریم کې یادونه شوې ده. چې په لاندې توګه د څو آیتونه ذکر کوو: «بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ» [روم۵ (۳۰:۵)] «الله په نصرت او یاری هر چا ته چې وغواړي مرسته او نصرت کوي او هغه عزتمن لورین دی». «... وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ» [آلعمران۱۳(۳:۱۳)] ... او خدای تعالی له خپل نصرت سره هغه چا ته چې وغواړي تأیید او ملاتړ یې کوي په تحقیق په دې [مسئله] کې اندیالو او د لید خاوندانو ته پند دی. «مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ...»[حج۱۵(۲۲:۱۵)] هاغه څوک چې انګیري خدای تعالی هیڅکله په دنیا او آخرت کې له هغه سره نصرت نه کوي نو ...

٦ ــ د الهي نصرت څرنګوالی ـ : خدای تعالی څه ډول نصرت ورکوي؟ آیا یو شمېر ځیزونه، وسیلې یا کسان لکه پرښتې، یا نور ځیزونه له غیبه او له آسمانه راځي، او جنګیږي او له مؤمنانو سره مرسته کوي؟ ومو ویل چې د خدای نصرت زموږ په خپل وجود کې پنځیږي، او زموږ په وجود کې دننه وده کوي. فرمایي خدای تعالی به ستاسو روحیه تقویه کړي هغه داسې ذات دی چې آرامښت او ډاډ یې د مؤمنینو زړونو ته راولیږه یعني دا ډاډینه او آرامتیا همدا ستاسو له خپله دننه دی د بدر او احد د جنګونو په اړه ډېر آیتونه شته چې وایي دا نصرت چې موږ تاسو ته درکړ، یو بشارت او زیری وو چې له هغه سره ستاسو زړونه تقویه او ډاډمن شول.

نو کېدی شي د ځینو په اند داسې و انګیرل شي چې الهي نصرت نیغ په نیغه په خپلواکه توګه [مستقیماً او مستقلاً] د پرښتو په توسه عمل کوي او نابره په غیر عادي توګه د جنګ صحنه د مؤمنینو په ګټه تغییر مومي! په داسې حال کې چې دا بهیر په تدریجي توګه د مؤمنینو د قدمونو له تثبیت او پلونو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیکاو سره سرته رسیږي. په بله وینا له هاغې زړورتیا، جرأت او ټینګې روحیې سره چې مؤمنین یې د صلوة او صبر په مرسته پیدا کوي دوی پخپله، خپل دښمن مغلوبوي او د پرښتو نقش په همدې قلبي بشارت او روحي تقویت او د قدمونو په تثبیت کې خلاصه کیږي:

«... رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ» [بقره۲۵۰(۲:۲۵۰)] «...پالونکی څښتنه، [زموږ د وجود لوښی] له صبر [= مقاومت او ټیکاووالي] ډک کړه او زموږ ګامونه ټینګ کړه او موږ سره د کافرانو د ډلې په مقابله کې مرسته وکړه.»

«وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ»[آل عمران۱۴۷(۳:۱۴۷)] «او د هغوی وینا [=ددښمن سره په مقابله کې دعا] له دې پرته بله نه وه چې ویې ویل: پالونکیه ربه! ګناهونه [عوارض او اغیزې یې] او په چارو کې تیروتنې مو وبښه [= نالیدلي یې ونیسه او ترې تېر شه]، [د دښمن د یرغل په مقابل کې] ګامونه مو ثابت [او ټینګ] کړه [چې نه ولړزیږو او نه وډار شو] او پر کافرانو بریا را.»

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» [محمد۷ (۴۷:۷)] «ای هغو کسانو چې ایمان مو راوړی دی که له خدای سره مو یاري او مرسته وکړه له تاسو سره مرسته کوي او ستاسو ګامونه استوار او ټیکاو کوي».

«هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا» [فتح۴ (۴۸:۴)] «(الله) هغه (ذات) دی، چې د مؤمنینو په زړونو کې یې [د جنګ په ډګر کې] ډاډینه [او آرامتیا] نازله کړه چې [پر خدای له توکل او د دښمن پر وړاندې له مقاومت سره] د هغوی پر ایمان، همداسې ایمان ورزیات کړي او [یقین وکړي] د آسمانونو او ځمکې لښکر [= په نړۍ کې برلاسي ځواکونه] یوازې د الله دي او الله پوه حکیم [= چار سمبالی] دی».

(c) ketabton.com: The Digital Library

«بَلَى إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هَـذَا يُمْـدِدْكُمْ رَبُّكُـمْ بِخَمْسَـةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ» «وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى لَكُـمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُـوبُكُمْ بِـهِ وَمَـا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ» [آل عمران۱۲۵(۳:۱۲۵) او ۱۲۶]

«هـوکې، کـه تاسـو صبر وکـړئ او [لـه نـا فرمانـی] پرهېـز وکـړئ او [دښـمنان کـه هـر څـومره] لـه همـدې سـختۍ او بيـړې سره پـر تاسـو يرغـل راوړي، ستاسـو پـالونکی څښـتن بـه تاسـو سره لـه پنځـو زرو نښـه شـوو پرښـتو پـه توسـه مرسـته وکـړي». «او اللـه دا [دپرښـتو د مرسـتې ژمنـه] تاسـو تـه لـه بشـارت [= د روحيـې تقويـت] څخـه پرتـه څـه نـه ده او [هـم] ددې لپـاره چـې ستاسـو زړونـه [لـه بې تـابۍ] اطمينـان [= ډاډ او هوسـاينه] ومـومي،او نـه دی نصرت مگر د الله له لوري، چې ډېر غالب حکمت والا دی».

«إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّـذِينَ آمَنُـوا سَـأُلْقِي فِي قُلُـوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ...» [انفال۱۲(۸:۱۲)] «هغه مهال چې ستا پروردگار پرښتو ته وحی وکړه چې زه له تاسو سره يم نو هغه کسان چې ايمان يـې راوړی دی استوار او ټېکاو کړئ. ډېر ژر د کافرانو په زړونو کې وېره او ډار اچوو....»

پر دې بنا، کوم څوک يا کومه پرښـته لـه آسـمانه رانغلـه چـې لـه کفـارو سره وجنگېږي. الهي نصرت زموږ په خپل وجود کې دی؛ يعنې هـر څـه چـې دي پخپله له انسانه دي. کله چې انسان د خدای پر لور لاړ شي، نصرت يې له دننه خوټېږي؛ دننيي استعدادونه يې چې بالقوه دي فعليت تـه اوړي. مخکـې لـه دې به چې له يوې خپيرې ډارېده، خو اوس خپل ټټـر ډال کـوي او د سـلو کسانو سره د مقابلې لپاره ځي، جنگ ورسره کوي او له هېڅ څيز نه ډارېږي. دا له کومه د هغه په زړه کې راغلل؟ همدا د الله نصرت دی.

کوم نصرت او بريا؟

هاغه څـه چـې مسلّم او جـوت دي دا چـې پيغمبـر(ص) او د هغـه پلـيونـانو او پلويانو ته الهي نصـرت او فتح او بريا يوازې يو ځلې په برخه شوی نـه دی، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو د تاريخ په شهادت مسلمانانو بې شمېره فتحې درلودلې دي او د قرآن په شهادت، الهي نصرت په ځلونو د بدر او حنين او ... نورو جنګونو کې هغوی ته په برخه شوی دی:

«وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ ...» [آلعمران۱۲۳(۳:۱۲۳)] «[بايد هير يې نه کړئ چې] په تحقيق الله تاسو سره په بدر کې [په جګړه کې] مرسته وکړه په داسې حال کې چې [د دښمن د زياتو وسلو او کسانو په مقابل کې] کمزوري واست....» «لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ...» [توبه۲۵(۹:۲۵)] «[که د ځان په اړه اندېښمن ياست] الله تاسو سره [د جنګ] په ډېرو ډګرونو کې مرسته کړې ده، له هغې جملې د حُنَين په جنګ کې،...» «إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ...» [توبه۴۰(۹:۴۰)] «که تاسو له هغه [= پيغمبر] سره مرسته ونکړئ، [پروه شئ] خدای له هغه سره په داسې حال کې چې [يوازې] له يو کس سره وو مرسته وکړه، کله چې کافرانو هغه [له مکې] وايسته، ...» «... هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ». [انفال۶۲(۸:۶۲)]. «... هماغه دی چې ته يې پر خپله مرسته او پر [ملاتړ د] مؤمنانو ځواکمن کړې.»

پر دې بنا کومه پوښتنه چې مطرح کېږي داده چې د «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ» آية کوم نصرت او بريا ته اشاره لري. ځکه چې خدای تعالی، هم د حديبيه صلحې ته «فتح» ويلې «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا» [فتح۱(۴۸:۱)] موږ ستا لپاره څرګنده فتحه پرانيسته.

ــ او هم د خيبر بري ته: «لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا». [فتح۱۸(۴۸:۱۸)] په تحقيق سره الله له مؤمنانو راضي شو، هغه مهال چې دوی له تا سره [په حديبيه کې] له هاغې يوې ونې لاندې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـا سره بيعـت وکـړ، نـو [لـه دې کـار سره] هغـه څـه يـې چـې د هغـوی پـه زړونـو کـې ول وپيژنـدل [= عملـي تحقـق يـې ورکـړ]، نـو [لـه دې خـاطره يـې] پـر هغـوی [د خطرونـو پـر وړانـدې] آرامتيـا او ډاډ نـازل کـړ او نـژدې فتحـه يې [په خيبر کې] ورته په برخه کړه.

نو په ربښتيا کوم نصرت او فتحه ددې سورة تر نظر لاندې ده؟

وروسته آية ته له پاملرنې سره «وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِيـنِ اللَّهِ أَفْوَاجًا» چې د خدای دين ته د خلکو ډلې ډلې داخلېدل څرګندوي، داسې برېښي، لکه څنګه چې مفسرينو هم ويلي دي، د نظر لاندې فتحه په اتم هجري کـال کې هماغه د مکې فتحه وه چې د نورو فتحو پيلامه شوه او د ستونزو د غوټې پرانيستلو او د خلکو د پرګنو د ايمان راوړلـو د خنـډونو لـرې کېـدلو لار يـې پرانيستله [دفتحې لغوي معنا]. د الهـي امـن د حـرم لـه پرانيسـتلو او لـه بُتـانو څخه د کعبې له پاکولو او له هغې څخه د مشـرکينو د لاس له لنډولو وروسـته، په تدريج د ټاپووزمې پاتې مشرکو قبيلو اسلام راوړ او پوځ پوځ د الله دين تـه داخل شول. که مخکينيو فتحو د لنډ مهال لپاره، په لږ حد کې د مقطعي بريا په توګه ډګر او شرايط برابرول، دې فتحې او بريا په يو ځلي توګه کار بشپړ کړ او کار يې يو خوا ته کړ. ښايي له همدې لامله په قرآن کې مخکينيو بريـاو تـه په نکره بڼه [فتحاً قريباً، فتحاً مبيناً] اشاره شوې او دې فتحې تـه پـه معرفـه او معهود بڼه له الف او لام سره [إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ]

نو دا هغه ځواکونه دي چې په سړي کـې ورو ورو وده کـوي. الهـي نصـرت، همدا ډول يو څيز دی چې پورته مو ورتـه نغوتـه وکـړه. چـې البتـه دا نـورې ډېرې تشريح ته اړتيا لري؛ مثلاً دا کوم الهي نصرت دی چې وايي يو مهال به راورسېږي؟ نو ډېری له مفسرينو او د نظـر خاونـدان چـې ددې آيـت پـه اړه اجماع لري دادی چې دا الهي فتح همدا د مکې فتح ده. پوهېږئ چې مکـه د عربستان د ټاپووزمې اصلي مرکز وو او کعبه هم د مسلمانانو لپاره ډېره مهمـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه. او هم دا چې مکه د پيغمبر له رحلت څخه دوه درې کاله مخکې فتح شوه، فرمايي کله چې دا فتح، نصرت او برى راورسيد، وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا. او چې ودې ليدل؛ خلک پوځ پوځ د الله دين ته داخلېږي، نو هغه مهال فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ نو ، تسبيح وکړه، د خپل پالونکي ښتن حمد دې ووايه وَاسْتَغْفِرْهُ او له هغه بښنه وغواړه. إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا. چې خداى تعالى ډېر ستر او ډېر ښه توبه منونکى دى.

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا. دا د دغه ستر بشارت تر ټولو څرګند اړخ دى چې پورته ذکر شوى دى. د حضرت رسول اکرم(ص) له خپل قوم سره جګړه د دنيوي موخو لپاره نه وه، بلکې د الله د دين لپاره وه. هغه غوښتل چې د قريشو ټول مشران ددې امانت حق پر ځاى کړي چې د کعبې [بيت الله] په بڼه د هغوى په لاسونو کې وه. که هغوى ددې لپاره چمتو نه دي نو بيا خو هغوى پر کعبې د ولکې درلودلو او د الله له دينه په جبر او ظلم د خلکو د مخنيوي حق نه لري. دغې مذهبي ځور او ظلم [چې قرآن هغه د فتنې له لفظ سره تعبير کړى] د پاى ته رسولو لپاره د مکې له فتحې سره سم د قريشو مشران تسليم شول او د اسلام دين يې د حضرت رسول له تائيد سره ومانه او ولسونه هم د خپل مشرانو له تسليمۍ وروسته ډلې ډلې د اسلام دين ته داخل شول، همدا خلک چې له مخکې به يو يو له ډار سره پټ راتلل، اوس ډلې ډلې، پوځ پوځ په زغرده او څرګنده توګه د اسلام دين ته داخلېږي.

او په دې ترتيب «مکّه» له وينو بهولو پرته فتحه شوه او ددې عفوې او اسلامي رحمت جاذبې چې هيڅکله يې له هغې دا انتظار نه درلود، په داسې ډول په زړونو کې اغيز وکړ چې خلک ډلې ډلې راغلل او مسلمانان شول او ددې سترې فتحې غږ د عربو په ټولې ټاپوزمې کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وپېچل شو، او د اسلام آوازه په ټولو ځايونو کې خپره شوه. او د اسلام او مسلمينو موقعيت له هر لورې جوت او ټېکاو شو.

په ځېنو روايتونو کې راغلي دي: کله چې حضرت رسول(ص) د کعبې د دوازې تر خنګ ولاړ وو ويې فرمايل: «لا إلهَ إلّا اللّهُ وَحدَهُ وَحدَهُ، أنجزَ وَعْدَهُ، وَ نَصرَ عَبْدَهُ، وَ هَزَمَ الأحْزابَ وَحدَهُ، ألا اِنَّ كُلَّ مال أوْ مَأثَرَة أوْ دَم فَهُوَ تَحتَ قَدَمَيّ هاتَيْنِ!...» «له الله پرته معبود نشته، يوازېنی دی، يوازې، په پای کې يې پر خپله ژمنه وفا وکړه، له خپل بنده سره يې مرسته وکړه او پخپله يې يوازې ټولې ډلې ماتې کړې. ای خلکو! پوه شئ چې هر مال، هر امتياز او آغېز، هره وينه په تېر او د جاهليت په زماني پورې اړه لري، ټول زما تر پښو لاندې دي» [يعنې نور له هاغو وينو چې د جاهليت په زمانه کې توی شوي يا هاغه مالونه چې لوټ شوي دي، خبره ونکړئ او د جاهليت د زماني ټول امتيازونه او لوړتياوې باطل شوي دي، او په دې ترتيب ټولې پخوانۍ ټولپاڼې (دوسيې) وتړل شوې].

دا ډېره مهمه او هيښووونکې طرحه وه چې د عفوې له عمومي فرمان سره مل، د حجاز خلک يې له شخړېز، لنډغرۍ او تياره تير وخت خخه پرې کړل، او د اسلام په رڼا کې يې هغوی ته نوی ژوند وباښه، داسې ژوند چې په تېر پورې له اړوندو شخړو، په بشپړه توګه تش وو. او دې چار، په زښته اوچته توګه، د اسلام له پرمختګ سره مرسته وکړه او زموږ د نن او سبا لپاره بهترين سرمشق او مثال دی.

که پاملرنه وکړو دلته څو پوښتنې مطرح کېدی شي؛ يوه دا چې خنګه وشول چې خلک پوځ پوځ او ډلې ډلې د خدای دين ته داخل شول؟ بله داچې، په داسې مهال کې چې دا ډول څلانده برې حاصل شوی، پيغمبر ولې بايد استغفار وکړي؟ معمولا هغه چا ته چې سخت پړاو يې تير کړی وي او په پايله کې يې برياليتوب لاسته راوړی وي د بيلګې په توګه فرض کړئ درس يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستی وي او ليسانس او ماستري يا دوکتورا يې کړي وي، ورته نه ويل کېږي اوس لاړ شه استغفار وکړه؛ بلکې هغه دې ته منتظر دی چې هغه ته خلک شاباسی او آفرين ووايي؛ پر دې بنسټ تمه خو داده چې خدای تعالی ووايي؛ ډېر ښه، آفرين، بارک الله، ډېر زحمت دې وايست، ډېرې ستونزې دې وګاللې په لاس دې برکت شه خو داسې نه فرمايي. ولې؟ يعنې په عامه توګه که په دنيوي چارو کې کله چې انسانانو کوم ستر کار سر ته رسولی وي مثلاً کوم انقلاب يې کړی وي يا په سياست کې يې برياليتوب لاس ته راوړی وي خوښی کوي جشنونه کوي زموږ خپل ټاټوبي ته وګورئ که څوک د لنډ مهال لپاره په سمه يا ناسمه توګه د دين يا دنيا په نامه د اغيارو او اجنسيو په ملاتړ په اصطلاح برياليتوب لاس ته راوړي، ځواک او واکمنی ته ورسېږي تاسو يې وينئ چې څومره اتڼونه کوي جشنونه کوي ګډاګانې کوي چکچکې کوي هوايي ډزې کوي او پر خپلو دروغجنو برياليتوبونو وياړي خو حضرت رسول^(ص) ته د دومره ستر بري او سوبې سره سره وايي له ستاينې سره دې خپل رب په پاکۍ ياد کړه او له پالونکي ښتن څخه بښنه وغواړه؛ ولې؟ دې موضوع ته به په لاندې توګه د توضيح ورکولو کوښښ وکړو:

پاملرنه وکړئ د پيغمبر^(ص) د دعوت او بلنې په پيل کې، ډېر سخت شرايط ول او حاصل يې له کمي ليده ډېر لږ وو، سره ددې چې له کيفي ليده اوچت وو، هغوی چې هجرت وکړ فکر نه کوم له شپېتو اويا کسانو زيات ول، يا زيات نه زيات سل کسان؛ خو څومره سخت او ستونزمن کلونه پر هغوی تېر شول، څومره سخت شرايط يې تېر کړل؛

د مبارزې پايله همداسې ده چې نهضت کله داسې يو پړاو ته رسيږي چې يو دم په نابره توګه ټاکونکی شي؛ نابره د ځواک پله په بيره تغيير کوي. هاغه بهير هم چې په صدر د اسلام کې وو همداسې حالت يې درلود؛ يو ناڅاپه د تلې پله درنده شوه او پورته لاړه. نور نو خلک ډلې ډلې راتلل. پاملرنه وکړئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هاغو مهالونو کې خو انسانان ډېر د مطالعې او تحقيق اهل نه ول او په عربستان کې قبيلوي نظامونه حاکم ول او د قبيلې رئيس به چې کله د جنګ اعلام کاوه ټول خلک به بسيج کېدل او جنګېدل او که د قبيلې رئيس به سوله کوله، ټولو خلکو به هم سوله کوله؛ يعنې په هغه نظام کې ټول وګړي د قبيلې د رئيس تابع ول. لکه څنګه چې همدا اوس زموږ په زمانه کې هم خلک په ړنده پليونى او پلوى ځينې د نورو تابع دي.

د مکې له فتحې وروسته همداسې پېښ شول؛ يعنې د قبيلو رئيسان به راتلل او مسلمانان کېدل. نو يو ځلي به يوه قبيله چې مثلاً لس زره کسان ول هر لس زره کسان به يې مسلمان کېدل. البته دوى لا تر اوسه اسلامي زده کړه نه ده کړې، خو اوس همدومره چې فقط مسلمانان شوي دي او نور له مسلمانانو سره نه جنګېدل، نو په دې مهال کې دا آية نازل شو چې ډېر نه، اوس چې دې وليدل خلک پوځ پوځ او ډلې ډلې د خداى دين ته داخلېږي، نو؛ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ. له حمد او ستاينې سره د پالونکي ښتن تسبيح وکړه او بښنه ترې وغواړه.

سره ددې چې دا آية په خپل ځان کې ښو اړخونه لري مګر دوه اړخه يې ځانګړې اهميت لري لومړى دا چې د هاغې فرض پر لور لارښوونه کوي چې ددې فتحې او نصرت تر حاصليدو وروسته پر پيغمبر(ص) او د هغه پر امت او پليونانو لازم او اړين شوى دى؛ هغه دا چې د خوښى او وياړ پر ځاى دې خلک د خپل رب تسبيح وکړي، د خپلو نارسيو او غفلت په اړه دې معافي او بښنه وغواړي او دا هيله او تمه دې ولري چې الله ډېر لورين او کريم دى. کوم بندګان چې د خپلو نارسيو، لټيو او غلفت په اړه د بښنې او عفوې لپاره الله ته رجوع کوي د هغوى لور ته له رحمت سره پاملرنه کوي؛ د کوثر په سورة کې فرمايي:«إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ.فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ.» [کوثر ۱(۱۰۸:۱)او۲] «موږ تاته کوثر عطاء کړ نو خپل پالونکي ښتن ته نمونځ وکړه او هغه ته قرباني وکړه». همدا راز دا آية ددې مسئوليت او ذمه وارى د بيان لپاره هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلی دی او هغه ددې فتحې او نصرت اړینه غوښتنه ده او ددغه څیز تعلیم ورکوي چې خپل مسئولیّت ته باید تل پاملرنه وکړي چې همدا د نعمتونو د بقاء او پایښت ضامن دی. بندګانو ته چې کله هم کوم نعمت حاصل شوی دی له هغه سره یو څه ذمه واری او مسئولیتونه هم تړلي وي. تر هاغې پورې چې بنده خپلې ذمه واری او مسئولیتونه سرته رسوي، پیروزوینې، لورونې او نعمتونه ورته پرله پسې حاصلیږي.

د ربّ له حمد او ستاینې سره تسبیح؛ د مرحوم طالقاني په وینا، د تسبیح عالیترین پړاو دی چې د هستۍ د عالم د ارباب له حمد او ستاینې او د هغه د ښکلا او کمال او د بې عیبوالي او بې نقصوالي پر نسبت له لېوالتیا څخه پیدا کیږي. د تسبیح عمل، په دې سمفوني [Symphony] کې مشارکت او د هستۍ د عالم په ستر ارکستر [Orchestra] کې مثبت نقش لوبول دي.

له حمد سره د ربّ له تسبیح څخه عالیتر، د ربّ العظیم په نوم تسبیح دي؛ «فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ» [واقعه۷۴(۵٦:۷۴) او حاقه۵۲(٦۹:۵۲)] «نو [د خښتن تعالی د برم او پرتم ښکارندو او په طبیعت کې نظم او تدبیر ته په پاملرنې]؛ د خپل ستر پالونکي ښتن په نامه تسبیح ووایه [او پاك او سپېڅلی یې وګڼه] [= د هستۍ له نظام سره هم غږی، خپل مثبت نقش سرته ورسوه] ».

او همدا راز د ربّ الاعلی په نوم تسبیح دي؛ «سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى» [اعلی۱(۸۷:۱)] «د خپل ډېر اوچت او تر ټولو لوړپوړي پالونکي ښتن نوم دې [= نقش او څواک] [په خپل اند، وینا او چلن کې له هر عیب او نقصه] پاک او سپېڅلی وستایه». چې په زړه او لید کې د ربّ عظمت، عالي توب او ستروالی مجسم کوي د قرآنکریم په ډېریو آیتونو کې ویل شوي تسبیح وکړئ. «تسبیح» یعنې خدای تعالی بې عیب او بې نقص ګڼل؛ خدای تعالی پاک او سپېڅلی ګڼل. یعنې که له دې مخکې مو چې د خدای په اړه هر ګومان کاوه تاسو به ویل څه خدای! که خدای وای نو نه به یې پرېښودی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤمنين دا ډول ووژل شي او ربړ او شکنجه ووينې، اوس اقرار کوم چې خدای تعالی پاک او سپېڅلی دی له دې چې د هغه په مشيّت کې د عيب او نقص ګومان وشي. آيا همدا اوس هم ځېنې نه وايي دا لا څه ډول دنيا ده او ولې دا دومره بدبخته او بېچاره خلک په دنيا کې شتون لري! يو کس فلج دنيا ته راځي، يو نيم هم ړوند دنيا ته راځي. آخر ولې؟ دا کوم عدالت دی! په دې نړۍ کې يو شمېر ميلياردران دي او ځينې نور بدبخته نيستمن دي. زبرځواکان لګيا دي د نړۍ د خلکو بيخ وباسي؛ په دې جنګونو کې ووينئ چې څومره ډېر شمېر انسانان له منځه ځي. هوکې، کوم کسان چې دا څرګند او ظاهري ځيزونهويني او نتيجه ترې اخلي چې؛ نو کوم خدای په دې منځ کې نشته [نعوذ بالله]، ځکه چې که وای، ددې شرونو او بې عدالتيو ممانعت او مخنيوی به يې کړی وای. سترګې يې يوازې ظاهر ته دي چې پوښتنه کوي دا نو کوم عدالت دی؟ دا څه عدالت دی چې يو بدرنګ دی او يو ښکلی، يو شتمن دی يو فقير؟ ځېنې ولې د هماغه پيدايښت له پيله بيمار دنيا ته راځي؟ دوی څه ګناه کړې ده؟ نو له همدې په خپل زړه او خپل اند کې نتيجه اخلي او وايي: په دنيا کې عدالت نشته. خو دلته وايي او پاملرنه يې را اړوي چې؛ کله دې چې وليدل د زيار او هڅو په پای کې کار يو ځای ته ورسېده او په حاصل ورکولو يې پيل وکړ، نو؛ فَسَبِّحْ. دا هماغه د تسبيح له پړاوونو يو پړاو دی. دويم فرمايي په بِحَمْدِ تسبيح وکړه. «حمد» يعني ستاينه. د بېلګې په توګه کېدی شي يو مدير مو چې ډېر ښه کار هم کوي، خو ستاسو نه خوښيږي او د هغه په نسبت د ستاينې حالت ونلرئ؛ دا منئ چې کار يې له نقص او عيبه خالي دی، خو بس ستاسو نه خوښيږي؛ «تسبيح له حمد سره» يعني له حمد او ستاينې سره دي؛ يعني واقعاً او په رښتينې توګه د خدای ستاينه کوئ؛ له هغه سره علاقه او تړاو پيدا کوئ.

نو، لومړی تسبيح دي او ورپسې د رب تسبيح دي او بيا د رب حمد او تسبيح، يعني د هغه چا حمد دی چې ارباب دی، پالونکی څښتن دی، او څلورم پړاو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اعلى رب، يا د عظيم رب حمد او تسبيح دي. کله چې وايو سُبحانَ رَبِّیَ الأَعلَی وَ بِحَمدِهِ يا سُبحانَ رَبِّیَ العَظيمِ و بِحَمدِه ، دا ټول د الله د نظام د بې عيب او بې نقص ګڼلو مختلف پړاوونه دي. يعنې په بريښنده، روښانه او ساده ژبه وايو خدای تعالی او د خلقت نظام يې بې عيبه او بې نقصه دی. او ورپسې د هغه په نسبت د ستاينې او هېښتيا حالت پيدا کوو؛ او پر سترتوب، عظمت، لوړتيا او متعالي والي يې پوهېږو او اقرار کوو.

نو په دې حال کې پيغمبر(ص) ته فرمايي استغفار وکړه؟ يوازې دلته هم نه دی، ډېر ځايونه نور هم يې په قرآن کې پيغمبرانو ته ويلي، له هغې جملې څلور ځلې يې زموږ خپل پيغمبر ته، فرمايلي چې استغفار وکړي، يوازې خدای تعالی مطلق دی؛ له هغه پرته بل هيڅ موجود مطلق نه دی؛ خو له خاصو بندګانو سره د خدای تعالی رابطه د نورو په نسبت توپير کوي. که ستاسو کوچنی زوی په کور کې هر کار وکړي تاسو د پلار او مور په توګه له هغه هيڅ انتظار نلرئ، دعوا ورسره نه کوئ، کومه غوسه ورته نه کوئ؛ کوچني ماشومان چې په کور کې هر کار وکړي پلار او مور يې له هغه دومره تمه نلري، وايي د هغوی عقل نه رسېږي؛ خو په دې نسبت چې سن يې هر څومره پورته ځي او وده ومومي، د مور او پلار انتظار ترې ورځ تر بلې زياتېږي. کله چې اولاد يې ستر شي او که مثلاً پوهنتون ته هم تللی وي او لوستی وي، هغه ته نه ښايي او ضرورت نشته چې کوم بد کار وکړي چې ترې ګيله وکړلی شي، بلکې يوازې همدا چې ټېليفون ونکړي يا له مور او پلاره کوم خبر وانخلي، له هغه ګيله من کيږي. ظاهراً يې کوم بد کار هم نه وي کړی؛ که هره ورځ يې مثلاً زنګ واهه، او په دې منځ کې که يوه ورځ واټن پريوځي له هغه ګيله کوي. يا که مثلاً تش لاس مور او پلار ته راغلی وي، کېدی شي ترې خوابدي شي. ځکه چې له دوی انتظار لري چې مثلاً له يو ګل، يوې تحفې يا کوم بل څيز سره مور او پلار ته راشي. وويئ هر څومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د انسان شعور پورته لاړ شي، بلوغ يې ډېرېږي، هيله او انتظار له هغه ډېرېږي، ځکه چې هغه اوس پوهېږي او اندنه کوي. پيغمبران هم د بشري ټولنې وده موندي، عاقلان او بالغان دي؛ خداى تعالى هم د نورو پر نسبت له هغوى ډېر انتظار لري؛ پر دې بنا کوم ايراد او ګوتنيونه چې هغوى ته کيږي داسې کوم ايراد او اعتراض نه دى چې د عامو خلکو په اړه نيول کيږي. ويلې يې دي: حَسَناتُ الأبرارِ سَيِّئاتُ المُقَرَّبينَ [حديث] يعنې کوم کارونه چې د اَبرار [يعني د ډېرو ښو خلکو] لپاره ښه ګڼل کېږي د مقرّبينو لپاره بد ګڼل کېږي. ولې؟ ځکه چې له هغوى انتظار ډېر دى. د هاغو ډېرو ښو خلکو عمل د مقرّبانو لپاره د سيئاتو [ګناه ګانو] برخه ګڼل کېږي په قرآن کې، يو ځاى کې – په يو له جنګونو کې، ظاهراً د حنين په جنګ کې – پيغمبر ته فرمايي شرايط دومره سخت شول چې «حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُواْ مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللّهِ»، چې حتا رسول او مؤمنينو وويل: نو څه وخت به دا د خداى نصرت رسېږي؟ يعني شرايط داسې سخت او زيږه شول چې نوره چاره هېوکي نه ورسېده او حتا د رسول په زړه کې هم تېر شول چې د خداى نصرت به کله راځي؟ کله چې سرې ويني په مخکې يې، د سترګو لاندي يې، ټول ياران وژل کېږي، د يوه ورمېږ په توره ووهل شي، د يوه بل لاس غوڅ شي، د رسول الله د ټولو يارانو وينه لګيا ده تويېږي، نو دا خو طبيعي ده چې غوښتنه وکړي چې خدايه، نو څه وخت غواړې موږ سره کومک وکړې؟ دادى چې ورته اوس فرمايي نو کله دې چې وليدل پوځ پوځ لګيا دي د خداى دين ته داخلېږي، څه نو اوس استغفار وکړه. ځکه خداى تعالى دا انتظار نه لري چې د پيغمبر په ذهن کې يې حتا يوه شبهه هم ګرځېدلي وي چې کله؟ الله ورته وايي: أَلا إِنَّ نَصْرَ اللّهِ قَرِيبٌ. [بقره ۲۱۴ (۲:۲۱۴)] آرام اوسئ چې د الله نصرت نژدې دى. کله چې پوښتنه کوو خدايا نو کله؟ ددې په څېر دى چې [العياذ بالله] موږ انګېرو چې د خداى تعالى عقل ورته نه رسېږي او موږ لګيا يو د هغه ترغيب او هڅونه کوو! خدايه ژر شه نور! لږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شانته ژر، هله کنه موږ لګيا يو ټول له منځه ځو. ددې په څېر دی چې موږ په مصلحت کې تر هغه زيات پوهېږو! تاسو ټول پاملرنه وکړئ؛ آيا همداسې نه دی؟ چې کېدی شي دا ډول دخالتونه او لاسوهنې په هر ځای کې ووينو.

حضرت علي(رض) فرمايي: که له الهي مشيّت څخه ډېر ناراضي يې، لاړ شه خپل ځان ته دې بل ربّ وټاکه! که له دې اربابه راضي نه يې، لاړ شه د يو بل ارباب پسې. که ته انګېرې چې د خدای عقل نه رسېږي يا سخت نيوی او ستغ دی، يا بې رحمه دی او لکه څنګه چې ته غواړې او انتظار لرې تاته نه دررسېږي، ډېر ښه، لاړ شه يو بل ربّ ځان ته غوره کړه؛ اصلاً د هغه له بنده-ګۍ استعفا ورکړه! ځکه چې ددې ټولو ګيلو او نا رضايتونو معنا داده چې زموږ عقل [نعوذ بالله] له خدای تعالی څخه زيات رسيږي! مولوي وايي:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جدّ

ای عجب من عاشق اين هر دو ضد

هم د هغه پر لطف عاشق يم او هم يې پر قهر عاشق يم. سړی داسې يو ځای ته رسيږي خدای تعالی چې هر کار وکړي ښکلی او زيبا دی. اقرار کوي او دا مني چې زه خپل مصلحت سم نشم تشخيص کولی او هغه زما پر مصلحت تر ما ښه پوهېږي زما وده او رشد پر هاغو څيزونو پورې تړاو لري چې زما عقل هغوی ته نه رسيږي. د مولوي په مثنوي کې سلګونه له دې تشبيهاتو او تمثيلونو موندلی شئ. چې کېدی شي نورو ځايونو کې هم وموندل شي.

نو استغفار کول او د ښښنې غوښتل له دې چې د خدای تعالی په حمد، ستاينه او د نعمتونو په شکر کې يې کوتاهي او قصورکړی دی د انسانانو هڅه او تالاش که هر څومره ډېر هم وي بيا هم اندک، ناچيزه او محدود دی، او د خدای تعالی نعمتونه پرله پسې وريدونکي، ځوښان او فرواوان دي....

«وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا...» « که [وغواړئ] د خدای نعمتونه وشميرئ، [هيڅکله] يې په شمېرلو وسمن نه ياست،...» [نحل ۱۸(۱۶:۱۸)].

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يو ستر مثبت کار له سر ته رسولو وروسته پر يو بريالي انسان د خدای تعالی تسبيح او تقديس، حمد او منته پر دې اړينه او لازميږي چې خدای تعالی پرې منّت ايښی او هغوی يې د خپلې بلنې او دعوت لپاره ور او آمين ګڼلي. او همدا راز استغفار او د ښښنې غوښتنه له هاغه کبره چې کله کله يې پر زړه غالبيږي، يا زړه ته يې له اوږدې مبارزې او اوږد رنځ او ربړ له ګاللو وروسته د بريا له خوښۍ او سرمستۍ سره زړه ته رخنه کوي. په ځانګړې توګه کله چې مبارزه اوږده شي او ياغي او طاغي دښمن د ډېر سخت ربړ او ځور څخه کار اخلي، او د ظالم دښمن د مبارزې په بهير کې د تلفاتو د رسېدو پرمهال د نصرت او مرستې له ځنډ او تأخيره شکايت کوي.

«أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ» [بقره۲۱۴ (۲:۲۱۴)] «آيا [تاسو مؤمنانو، له خپل ځان سره] ګڼلې مو ده [چې د ايمان په لفظي ادعا سره] به جنت ته داخل شئ!؟ حال دا چې لا تر اوسه [هاغه ازميښتونه] لکه چې ستاسو پر مخکينيو راغلل تاسو ته نه دي رسېدلي؛ هغوی ته داسې سختۍ او کړاونه ورسېدل چې ډېر سخت په لړزه پرېوتل، تر دې ځايه چې [حتا] پيغمبر او ورسره ملو مؤمنينو وويل: [نو] کله د خدای مرسته رارسيږي!؟ آګاه اوسئ چې د خدای مرسته نژدې ده.»

دويم اړخ په دې آية کې دادی چې په دې کې حضرت رسول اکرم(ص) ته بشارت دی چې له دې فتحې وروسته به له دې سترې فريضې څخه په عزتمنه توګه ستا د فراغت او خلاصيدو وخت راشي او د نبوت دروند پيتې چې الله ستا پر اوږو ايښی دی او د ستونزو او ربړ په ګاللو چې ستا ټول ځواکونه او وجود يې زبېښلی او نښتېځلی دی په بريالیتوب سره به دا دين تکميل شي او پيرزوينه او نعمت به يې بشپړ شي. په دې اړه چې حضرت رسول اکرم(ص) په دې لار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

څومره ربړ، زيار او ستونزې ګاللي په قرآن کې يې ورته د ډېرو آيتونه په توسه نغوته کړې. د پيغمبر(ص) د سختيو، ستونزو او ربړ د کچې معلوملو لپاره دا بسنه کوي چې په قرآن کې يې الله تعالی په مينه ناک او محبت وزمه انداز کې رټي او ورته فرمايي: «مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى» [طه۲(۲:۲۰)] موږ دا قرآن پر تا ددې لپاره نه دی نازل کړی چې [پر دې د منکرانو د باورمن کولو لپاره] خپل ځان په ربړ او مشقت کې واچوې.

نو په دې حالت کې د حضرت رسول اکرم(ص) لپاره تر دې بل ستر زيری او بشارت نه وو چې د الله له لورې چې کومه دنده او رسالت ورته سپارل شوی وو له هغې په عزتناکه توګه فارغ شو. لکه څنګه چې په دې سورة کې يې حضرت رسول اکرم(ص) ته بشارت ورکړی دی او د کلام له مفهوم څخه يې ځرګندېږي چې حضرت ته وايي: ته له خپل مسئوليت او ذمه وارۍ په بريالیتوب فارغ شوې، نو ځکه يې په دې آية کې هغه ته د استغفار له هدايت سره سره د توّاب والي بشارت هم ورکړی دی د توّابٌ لفظ چې کله د الله لپاره راځي نو معنا يې داده چې هغه پر خپلو بندګانو ډېر لوراند او مهربان دی او د هغه له نارسيو او شويدو تېرېدونکی دی.

د حضرت رسول اکرم(ص) استغفار!

نو ددې سورة د پای آية پيغمبر(ص) ته فرمان دی چې د الهي نصرت او فتحې تر رسېدو وروسته، تسبيح او استغفار وکړي. د پيغمبر(ص) د استغفار مسئله له دې چې د عصمت له نظريې سره ټکر پيدا کوي، مفسرين يې راز راز توضيحاتو او توجيه ګانو ته ناچار کړي دي چې د تفسير په کتابونو کې راغلي دي، البته دا يو مورد نه دی چې پيغمبر ته دا ډول دستور او فرمان ورکړل شوی دی، د استغفار مسئله په نورو موردونو کې هم چې غالباً د نصرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

او فتحې په اړه دي د شخص رسول اکرم(ص) په اړه په قرآن کې مطرح شوي دي. څرګنده چې موږ مخکې د فتح سورة په تشريح کې دا مسئله پوره شرح کړې ده، دلته يې د بيا له سره توضيح څخه ډډه کوو او د هغې مطالعې ته د مينه والو او لېوالو او څېړونکو لوستونکو بلنه کوو. دلته يوازې په لنډه توګه ورته نغوته کوو؛ د فتح سورة په پيل کې الله تعالى فرمايي: «إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا. لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا» [فتح۱ (۴۸:۱) او ۲]. بې له شکه موږ څرګنده سوبه[او هغه ته د رسېدو لار] تاته پرانيسته. چې الله تاته ستا د مخکې لېږل شوو کړنو پايلې [= د تېرو کړنو منفي پايلې] او د هاغو کړنو پايلې چې په څنډ راځي [=دهغوی زنځيري غبرګون] درته و پوښي [= وبښي او خنثی يې کړي] او خپل نعمت پر تا تمام کړي او تا سمې لارې ته هدايت کړي.

اصولا د انبيائو په اړه د قرآن لحن د تمجيد او تجليل او تعظيم څخه زيات د تذکر، تنبيه او حتا په ځينو مورد ونو کې د توبيخ لحن لري!

د اسلام د مکرم رسول(ص) په اړه پر دې سورة سربېره، په پنځه شپږو نورو سورتونو کې هم هاغه مکرم رسول ته - د هغه له ستر مقام سره سره - امر په استغفار او توبې شوی دی «... وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ...» [محمد۱۹ (۴۷:۱۹)] «... او د خپلې ګناه [له اغيزو او ګډوډيو] او د نارينه او ښځينه مؤمنانو لپاره ښښنه وغواړه ...»، « وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ» [مؤمنين ۱۱۸(۲۳:۱۱۸)] «او ووايه: پالونکيه خښتنه! و مې ښښه او [راباندې] ولورېږه او ته خورا غوره لورووونکی يې.»، «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَى رَبُّكُمْ...» [تحريم ۸ (٦٦:۸)] «ای هاغو کسانو چې ايمان مو راوړی دی، له خلوص سره په نړه توګه د الله لور ته ستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــئ...»، «وَاسْـــتَغْفِرِ اللَّـــهَ إِنَّ اللَّـــهَ كَـــانَ غَفُـــورًا رَحِـــيمًا» [نســـاء ۱۰٦(۴:۱۰٦)] «او لــه اللــه بښــنه وغــواړه؛ چــې پــه رښــتيا اللــه لــورين بښــونکی دی.»، «لِيَغْفِـرَ لَـكَ اللَّـهُ مَـا تَقَـدَّمَ مِـنْ ذَنْبِـكَ وَمَـا تَـأَخَّرَ...» [فـتح ۲ (۴۸:۴۸)] «چــې اللــه تاتــه ســتا د مخکــې لېــږل شــوو کړنــو پــايلي [= د تېـرو کړنـو منفـي پـايلي] او د هــاغو کړنــو پــايلي چــې پــه ځنــډ راځــي [= د هغــوی زنځيــري غبرګــون] درتــه و پوښــي [=وبښــي او خنــثی يــې کــړي]...» او «...وَاسْـــتَغْفِرْ لِـــذَنْبِكَ وَسَـــبِّحْ بِحَمْـــدِ رَبِّـــكَ بِالْعَشِـــيِّ وَالْإِبْكَارِ.» [غـــافر ۵۵ (۴۰:۵۵)] «او [او د خـــدای د مرسـتې لپـاره پـه بيـړه او بېتـابی کـې] د خپلـې ګنـاه لپـاره بښـنه وغـواړه او د شـپې پـر مهـال او ګهـيځ کـې د خپـل پـالونکي ښتـن لـه پـاکئ سره د کـمال پـه سـتاينه بوخـت اوسـه.». سربېـره پـر دې نـور ګوابښـونه لکـه: «عَفَـا اللَّـهُ عَنْـكَ ...» [توبـه ۴۳ (۹:۴۳)]، «اللـه دې تـا وبښـي؛...» «يَـا أَيُّهَـا النَّبِـيُّ لِـمَ تُحَـرِّمُ مَـا أَحَـلَّ اللَّـهُ لَـكَ...» [تحـريم ۱(٦٦:۱)] «ای پيغمـبره، ولـې هاغـه څـه چـې اللـه درتـه حـلال ګـڼلي، پـر ځـان حرامـوې؟...»، «يَـا أَيُّهَـا النَّبِـيُّ اتَّـقِ اللَّـهَ وَلَا تُطِـعِ الْكَـافِرِينَ وَالْمُنَـافِقِينَ...» [احـزاب۱(۳۳:۱)]« ای پيغمـبره، د اللــه پــروا لــره او لــه کــافرانو او منافقــانو اطاعــت مکــوه...» او داســې نــور ډېــر مثالونــه...چې د رشــد، ودې او کــمال او ډېــرې پــاکۍ لپــاره د تــذکر او هشــدار لــه طريقــه، هغــه حضــرت تــه د خدای تعالی په ځانګړې پاملرنې دلالت کوي.

همدا راز په قرآن کريم کې، د نورو پيغمبرانو په اړه په ځلونو ويل شوي او زموږ د پيغمبر په اړه هم ځای په ځای راغلي دي؛ او حضـرت پيغمبر(ص) تـه فرمان ورکړل شوی دی چې: فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ د خپل پالونکي ښتن پر حکم دې صبر وکړه. وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ الْحُوتِ [قلم ۴۸ (٦۸:۴۸)]، د حُوت د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوند او ملګري؛ [یونس(ع)] په څېر مه اوسه، إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ. چې په غوسه شو او پرېښودل یې، لاړ او زغم یې ونکړ. پیغمبر(ص) ته فرمایي چې پوهېږم چې زړه دې ددوی له په شرک کړو خبرو ډېر ناخوالی او غمګین دی چې دوی یې کوي؛ تا ډېر رنځوي: وَضَآئِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَن يَقُولُواْ؛ [هود۱۲(۱۱:۱۲)] پوهېږم چې ددې خبرو زغم پر تا ستونزمن دی او پر زړه دې ډېر زور راوړي او زړه دې تنګوي؛ خو فرمایي چې دوی زموږ بندګان دي او موږ هغوی ته د دین په قبول او رد کې اختیار او آزادي ورکړې ده؛ اوس که د دوی زغم درته ډېر سخت دی، لاړ شه په ځمکه کې د اخوا وتو لپاره سوری وکنه یا أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاء فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ یا پوړۍ کېږده او آسمان ته لاړ شه ووینو چې کولی شې کومه معجزه راوړې!؟ فَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ. [انعام۳۵ (٦:٣٥)] نو، له جاهلانو مه اوسه. که موږ غوښتلی کولی مو شول داسې یو کار وکړو چې په اجبار ټول ایمان راوړي. اصلاً شیطان ته به مو رخصت ورکړی وای چې څو ورځې بل ځای ته لاړ شي او هر څیز پای ته ورسېږي. ورپسې فرمایي دا ټول پخپله یو مشیّت لري. د نظامونو او الهي قوانینو غوښتنه او اقتضا ده چې انسانان خپله لار پخپله انتخاب او غوره کړي. چې هم وکولی شي «اسفل سافلین» ته سقوط وکړي، او هم وکولی شي «اعلی علّیّین» ته صعود وکړي. دا دواړه چې نه وي کوم کمال نه حاصلېږي. انتخاب پخپله له دوی سره دی او هر عمل یې له خپل انتخاب سره مل دی. نو وایي استغفار وکړه چې إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا. یعنې د خپل رب په درشل کې دعا وغواړه استغفار وکړه ببښنه وغواړه چې کومه دنده یې چې تاته سپارلې وه د هغې په سرته رسولو کې چې که له تا کومه سهوه، اشتباه او بې صبري شوې ده چې له هغو تېر شي او ببښنه درته وکړي. دا اسلامي ښوونه او روزنه ده چې انسان ته یې ورکوي او په هره کچه چې انسان بلاغت او تکامل ته رسېدلی وي په هماغه کچه ترې زیاته هیله او تمه کېږي، او که دې موضوع ته له بل اړخه پاملرنه وکړو انسان که په هره کچه تکاملي پړاو کې وي بیا هم بشپړ نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی ځکه چې انسان که هر څومره تکامل وکړي بيا هم انسان دی او لا تکامل او بشپړتيا ته اړتيا لري.

نو کوم انسان چې د الله د دين او د هغه په لار کې که په خپل زړه هر څومره ستره دنده سر ته رسولي وي، د هغه په لار کې يې که هر څومره قرباني ورکړي وي، د هغه په زړه کې کله هم نه ښايي داسې خيال راشي چې پر ما چې زما د پالونکي ښتن کوم حق وو هغه مې په پوره او بشپړه توګه اداء کړی دی، بلکه هغه بايد تل دا وانګيري چې څه چې ما ته کول پکار ول هغه ما ونشو کولی، او هغه ته له الله څخه دا دعا غوښتل پکار دي چې ای الله؛ ستا د حق په اداء کولو کې چې کومې کوتاهۍ او نارسۍ له ما شوي دي له هغې ماته تېر شه او زما نيمګړی خدمت قبول کړه. دا ادب چې که رسول الله^(ص) ته ورښوول کېږي هاغه چا ته چې د الله په لار کې د هغه د بې کچه زياتې هڅې او زيار ايستلو په مقايسه د بل کوم انسان په اړه حتا تصور هم نشي کېدلی، نو بل څوک دا تصور هم نشي کولی چې هغه خپل کوم عمل ستر عمل وګڼي او وياړ پرې وکړي او پرې غره شي چې د الله کوم حق چې پر ده وو هغه يې ادا کړی دی. په داسې حال کې چې د الله حق له دې ډېر زيات پورته او اوچت دی چې کوم مخلوق يې ادا کړلی شي. د الله تعالی دا فرمان د تل لپاره مسلمان ته درس ورکوي چې خپل کوم عبادت او هڅه او د دين په لار کې کوم خدمت بشپړ څيز مه ګڼئ، بلکې د الله په لار کې د خپل ځان له قربانولو وروسته بيا هم داسې و انګېرئ چې «حق خو دادی چې حق ادا شوی نه دی » ـ پر دې ترتيب چې که دوی ته کومه فتحه او بری نصيب هم شي، هغه دې خپل کمال نه بلکې د الله د فضل نتيجه وګڼي او پر هغې د وياړ او فخر او پر غرور د اخته کېدو پر ځای ښايي د خپل پالونکي ښتن پر وړاندې له عاجزۍ سره سر ټيټ کړي او د خپل رب حمد او تسبيح وکړي او توبه او استغفار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بشريّت پر خدای د ايمان په رڼا کې په دې ډول هسکتيا مومي او اوچتېږي، او په دې ډول ځلانـد او برېښند کېږي او پـه الـوت راځـي، او همـدا راز ستروالي، ځواک او آزادی ته رسېږي.

پـر دې بنـا د تقـوا لـه ځـواک سره شـونی دی انسـان پورتـه لاړ شي او لـه ايـمان او صـالح عمـل سره «اَعلَـی عِلّيـيِّن» تـه ورسـېږي. اللـه تعـالی وايـي مـا تاسـو تـه دوه ډولـه اسـتعدادونه درکـړي دي، يعنـې دوه آگـاهۍ: هـم تقـوا او هـم فجـور. چـې لـه کفـر او تکـذيب سره «اَسـفَلُ سَّـافِلِين» تـه رسېږو . چې هاغه يو يې د توحيد لور دی او دا بل يې د شرک لور.

د سورت په پای کې دې نتيجې تـه رسـېږو چـې لکـه د هـر څيـز پـه څېـر د انسان عمر هم پای ته رسېدونکی دی.

ان‌شـاءالله خـدای تعـالی دې توفيـق راکـړي چـې هـر څـومره ډېـر چـې کېـدی شي ددې سـورت لـه پيغـامونو گټـه واخلـو او خپـل ځانونـه لـه دې پيغامونو او الهي نظامونو سره چې مقرر کړي يې دي، منطبق کړو.

پالونکی څښتنه! ته قادر يې چې يو ځل بيا مسلمانانو ته هغه پخوانی عظمت او سترتوب دحضرت رسول اکرم(ص) سنتو ته د اقتدا او له هغه د پليونی په رڼا کې بيرته راوگرځوې.

لويــه خدايــه! مــوږ د اســلام د پيغمــبر(ص) لــه رښــتينو يــارانو او مرستندويانو په ډله کې وگوماره.

بـار الهـا! مـوږ تـه توفيـق مرحمـت کـړه چـې د اسـلامي عـدل واکمنـي پـه داسـې ډول پـه نـړۍ کـې خپـره کـړو چـې د نـړۍ خلک پوځ پوځ هغه د زړه له تله پر خپل ځان ومني.

صَدَقَ اللهُ العَليُّ العَظِيمُ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: ددې تشريح د ليکلو پر مهال لاندينيو سرچينو ته هم مراجعه شوې ده:

۱ ـ نظم قرآن ـ د عبدالعلي بازرگان لېکنه
۲ ـ آشنايي با قرآن ـ د مرتضى مطهري ليکنه
۳ ـ في ظلال القرآن ـ د سيد قطب لېکنه
۴ ـ تفهيم القرآن ـ د مولانا سيد ابوالاعلى مودودي ليکنه
۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه
٦ ـ قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرگان
۷ ـ الميزان في تفسيرالقرآن ـ د سيد محمدحسين طباطبائي ليکنه
۸ ـ کابلي تفسير [قرآن کريم ترجمه او تفسير ـ مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبيراحمد عثماني] پښتو کوونکي: د عالمانو يوه ډله
۹ ـ پرتوى از قرآن ـ د سيد محمود طالقاني ليکنه
۱۰ ـ تفسير نمونه ـ د آيت الله مکارم شيرازي او ورسره د علماو د پلاوي ليکنه
۱۱ ـ تفسير نور ـ د مصطفى خرمدل ليکنه
۱۲ ـ تابشي از قرآن ـ د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي ليکنه
۱۳ ـ تفسير باران ـ د دکتور مهدي خُدّاميان آراني ليکنه
۱۴ ـ ترجمه تفسير طبري ـ د حبيب يغمائي په اهتمام او تصحيح
۱۵ ـ تفسير ابن کثير [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن کثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګړهي
۱٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه
۱۷ ـ تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين ـ ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لياقت علي رضوي
۱۸ ـ تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندى
۱۹ ـ د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قيام الدين کشاف
۲۰ ـ عزيزالتفاسير ـ د قرآن کريم پښتو ترجمه او تفسير ـ مولوي سلطان عزيز (عزيز)
۲۱ ـ صفوةالتفاسير ـ د محمدعلي الصابوني ليکنه ـ ژباړونکى: مولوي شمس الله کمال زاده
۲۲ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدين حکمتيار لېکنه
۲۳ ـ تفسير ديوبندي ـ د مولوي عبدالحنان لېکنه
۲۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امين الله پېښاورى لېکنه
۲۵ ـ تفسير ايوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبيدالله ايوبي لېکنه
۲٦ ـ تفسير احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي ليکنه
۲۷ ـ قرآن کريم په پښتو ـ د اجرالدين اقبال ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸ـ شرحي بر سوره های قرآن ـ عبدالعلي بازرگان ـ د عبدالعلي بازرگان وېب پاڼه [bazargan.com]

۲۹ ـ تفسیر روح القرآن ـ مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صدیقي.

۳۰ ـ د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه ـ مولوي جانباز سرفراز

۳۱ ـ روح المعاني فی تفسیرالقرآن العظیم والسبع المثانی ـ العلامه ابی الفضل شهاب الدین محمودالالوسی البغدادي

۳۲ ـ تفسیر جواهرالقرآن ـ مولانا حسین علي

۳۳ ـ تفسیر روح البیان ـ شیخ اسماعیل حقی البروسوی

۳۴ ـ «کنزالایمان او تفسیر نورالعرفان»ترجمه احمد رضاخان بریلوي، تفسیر احمد یارخان نعیمي

۳۵ ـ کشف الاسرار و عُدة الابرار ـ [د قرآنکریم ادبي او عرفاني تفسیر] خواجه عبدالله انصاري

۳٦ ـ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسیر] مولوی محمد ظاهر اسدالله مکي

۳۷ ـ تفسیر الفخرالرّازی المشهور بالتفسیرالکبیر و مفاتیح الغیب، امام محمد الرازی فخرالدین

۳۸ ـ التّفسیرالمبین ـ دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفیسه

۳۹ ـ تفسیر قرطبی ـ محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پیرمحمد کرم شاه

۴۰ ـ المفصل في تفسیرالقرآن الکریم ـ المشهور بتفسیرالجلالین ـ للامام جلال الدّین المحلیّ والامَام جلال الدِّین السّیُوطيّ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library